МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Михайла Драгоманова
Факультет психології

Психологічна наука і практика: сучасні виклики та допомога особистості у кризових умовах

Psychological Science and Practice: Modern Challenges and Helping Individuals In Crisis Conditions

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
10 квітня 2025 р.
Частина 1

PROCEEDINGS

of International Scientific and Practical Internet Conference
April 10, 2025
Part 1

Київ 2025 Kyiv

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

* * *

Psychological Science and Practice: Modern Challenges and Helping Individuals In Crisis Conditions

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

10 квітня 2025 року

PROCEEDINGS
of International Scientific and Practical Internet Conference

April 10, 2025

Частина 1

Part 1

Київ – 2025

Kyiv – 2025

УДК 159.923:616-036.81(082)
П 86

Рекомендовано до друку рішенням Вченої Ради
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 12 від 25 квітня 2025 р.)

Рецензенти: *Кузікова Світлана Борисівна,* доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Котлова Людмила Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка.

П 86 **ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ У КРИЗОВИХ УМОВАХ** : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 10 квітня 2025 р.) / Мін-во освіти і науки України ; Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова ; упоряд. : І. С. Булах, Л. М. Вольнова, Н. В. Гузій. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова Драгоманова, 2025. – Частина 1. – 443 с. електронне видання

ISBN 978-966-931-329-4 загальний номер
ISBN 978-966-931-330-0 частина 1

У збірнику матеріалів конференції Частині 1 представлено результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців актуальних проблем психологічної науки і практики; висвітлено наукові позиції авторів щодо аналізу інноваційних тенденцій та перспектив теоретичних досліджень у психології; визначено соціально-політичні детермінанти підтримки психологічного здоров'я особистості в сучасних умовах та засоби психологічної підтримки вирішення міжособистісних конфліктів; запропоновано перспективні підходи до використання технологій надання психологічної допомоги учасникам бойових дій, ветеранам й постраждалим внаслідок військової агресії рф, а також шляхів збереження психологічного благополуччя особистості в умовах воєнного стану в країні; обговорено продуктивні методи та стратегії психологічного консультування в кризових ситуаціях, а також психологічні інструменти діагностики, терапії, профілактики психосоматичних розладів.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, психологам-практикам.

УДК 159.923:616-036.81(082)

© Автори публікацій, 2025
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025

ISBN 978-966-931-329-4 загальний номер
ISBN 978-966-931-330-0 частина 1

2. Попелюшко Р. П., Голюк А. В. Типові особливості волонтерського руху, як соціально-психологічного явища сучасного суспільства. *Київський науково-педагогічний вісник*. 2015. № 4. С. 76-83.
3. Технології роботи організаційних психологів : навч. посіб. для студ. ВНЗ / за ред. Л. М. Карамушки. Київ : ІНКОС, 2005. 366 с.
4. Chudzicka-Czupała A., Hapon N., Żywiołek-Szeja M., Dubniak Z., & Paliga M. Мотивація волонтерів та психологічні наслідки участі у волонтерській діяльності, допомоги біженцям війни з України: Звіт та рекомендації організаторам волонтерства та інструкція для волонтерів. Університет SWPS, Львівський національний університет імені Івана Франка. 2023. 27 с. URL : https://swps.pl/images/DOKUMENTY/Звіт_та_рекомендації_організаторам_волонтерства_та_інструкція_для_волонтерів.pdf
5. McDermott J., O'Neill D. Evidence Insights: Volunteering and mental health. Volunteering Australia, 2021. 14 p. URL : https://www.volunteeringaustralia.org/wp-content/uploads/Evidence-Insights-Volunteering-and-mental-health-Final.pdf
6. Penner L. A. Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, Vol. 58, No. 3, 2002. p. 447-467.

УДК 159.91:611.81

Розова Тетяна
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

НЕЙРОПЛАСТИЧНІСТЬ МОЗКУ: СУЧАСНІ НАУКОВІ УЯВЛЕННЯ, НЕЙРОБІОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Нейропластичність – це фундаментальна властивість центральної нервової системи, яка дозволяє мозку змінювати свою морфологічну, функціональну та біохімічну організацію у відповідь на зовнішні й внутрішні стимули протягом усього життя людини. Ця здатність забезпечує адаптацію до змін середовища, ефективне навчання, компенсацію після нейрональних ушкоджень, а також формування нових поведінкових патернів.

Раніше вважалося, що після завершення розвитку нервової системи морфофункціональна структура мозку є статичною, проте роботи Д. Гебба, а згодом дослідження М. Мерзеніха та його колег започаткували нову парадигму, згідно з якою мозок залишається динамічною системою з високим потенціалом до змін упродовж усього життя [7].

Нейропластичність реалізується через два взаємопов'язані рівні: структурну (нейрогенез, синаптогенез, ремоделювання дендритів і аксонів) та функціональну (модифікація ефективності синаптичної передачі, перерозподіл активності між нейронними мережами). Ці зміни опосередковуються складною взаємодією нейромедіаторних, гормональних,

епігенетичних і клітинно-гліальних механізмів. Особливо інтенсивні процеси нейропластичності спостерігаються в періоди так званих сенситивних вікон розвитку – критичних етапів формування мовлення, когнітивних функцій, соціальної поведінки. Проте численні експериментальні й клінічні дослідження підтверджують наявність потенціалу пластичності і в дорослому мозку [1].

Дослідження останніх років демонструють, що гліальні клітини – астроцити, мікроглії – беруть активну участь у регуляції нейропластичних процесів, зокрема через гліотрансмітерну передачу, секрецію нейромодулюючих речовин та участь у синаптичному прунінгу [2].

Водночас важливу роль у зміні активності генів, відповідальних за нейропластичність, відіграють епігенетичні механізми – метилювання ДНК, ацетилювання гістонів, що забезпечують довготривалу зміну експресії генів під впливом середовищних факторів [1]. Значна кількість сучасних клінічних і нейропсихологічних інтервенцій базується на використанні пластичності мозку. Зокрема, когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), методика EMDR, програми сенсомоторної інтеграції та міжпівкульної взаємодії демонструють позитивну динаміку у відновленні когнітивних функцій, зниженні тривожності та покращенні навчальних результатів [1].

У межах сучасної української нейропсихологічної школи проблема нейропластичності набула пріоритетного значення в контексті інтеграції нейронаукових даних у практику освіти, психокорекції та реабілітації. Останні десятиліття ознаменувалися активізацією досліджень, спрямованих на вивчення механізмів адаптивної перебудови мозку в онтогенезі, зокрема у дітей з труднощами навчання, порушеннями розвитку та нейропсихологічними синдромами.

Наукові напрацювання Н. Палагніюк засвідчує, що високий потенціал використання нейропластичних ресурсів мозку в процесі відновлення й компенсації когнітивних функцій у дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, автори акцентують увагу на необхідності раннього виявлення дизонтогенетичних змін і створення розвивального середовища, яке активує пластичні механізми мозку [4].

У працях Т. Розової висвітлено ефективність використання комплексних нейропсихологічних програм, що включають когнітивні тренінги, вправи на міжпівкульну взаємодію, сенсомоторну стимуляцію та ігрові методики, як засобів активації латентних механізмів нейропластичності у дітей молодшого віку [5].

Значний внесок у розроблення теоретичних та практичних аспектів нейропластичності здійснили й інші українські науковці. Так, О. Кірсанов досліджує потенціал моторної активності у стимуляції нейрогенезу та покращенні нейрокогнітивного функціонування [2].

У контексті нейропсихологічної реабілітації важливими є дослідження Ю. Чайки, яка зосереджується на моделі поетапного формування нейрокогнітивних функцій у дітей з порушеннями мовлення [6].

Т. Лобода досліджує вплив спеціальних навчальних програм на когнітивну пластичність школярів із труднощами адаптації до навчального середовища [3].

Таким чином, українська наукова традиція активно формує міждисциплінарне поле досліджень нейропластичності, поєднуючи нейропсихологію, педагогіку, когнітивну психологію, медицину та нейронауки. Цей напрямок має значний потенціал для створення ефективних програм психокорекції, оптимізації навчального процесу та підтримки психічного здоров'я дітей і підлітків. Нейропластичність виступає універсальним біологічним механізмом адаптації та саморегуляції мозку, який відкриває широкі перспективи для індивідуалізованих стратегій психокорекції, освітніх підходів та нейрореабілітації. Подальші міждисциплінарні дослідження сприятимуть глибшому розумінню цього феномену та створенню нових інструментів для підтримки ментального здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Дегтяренко Т. В., Ковиліна В. Г. Психофізіологія розвитку: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 192 с.
2. Кірсанов О. І. Розвиток моторної активності як чинник нейропластичності дитячого мозку. *Освіта і розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 12 (87). С. 55–59.
3. Лобода Т. В. Освітні інтервенції для розвитку когнітивної гнучкості: роль пластичності мозку. *Психологічний журнал*. 2023. № 3 (18). С. 60–68.
4. Палагніюк Н. М. Пластичність мозку як основа відновлення психічного розвитку дітей. *Наукові записки НАПН України*. 2020. С.48-52.
5. Розова Т. В. Нейропсихологічні засади розвитку пізнавальних процесів у дітей з труднощами навчання. *Психологія і особистість*, 2021. 2 (20), 67–74.
6. Чайка Ю. В. Нейропсихологічна модель розвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами. *Наукові записки НАПН України. Серія психологічні науки*. 2019. № 1 (45). С. 29–36.
7. Hebb D. O. The Organization of Behavior. Wiley. 2012. 345 с.